

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת תצוה נדרים ע. – עד:

ומופר ליכי לאחר שעה, הוי הפרה, שכ"כ [בפי"ג מהל' נדרים הכ"ב], אמר לה קיים לך שעה אחת ועבר היום ולא הפר, ה"ז קיים, ואין אומרים שזה כמי שאומר לה הרי מופר לך לאחר שעה, שהרי לא הוציא הפרה מפיו, עכ"ל, משמע מזה דאם הוציא הפרה מפיו ואמר לה הרי מופר לך לאחר שעה, מהני להיות הפרה. ואח"כ כ', אמר לה קיים ליכי שעה אחת וכשעברה השעה אמר לה מופר לך, ה"ז ספק, מבואר להדיא דדעת הרמב"ם אינו כדעת הר"ן, שמחלק בין היכא דאמר לה בבת אחת להיכא דאמר לה לאחר שעה.

ועיין בלח"מ שם שכ"ז וז"ל, אבל רבינו ז"ל כ' שלאחר שעה אמר לה ההיפר, משום דמאי דפשיט הגמ' מהך דהריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני וכו' משמע דאפי' כה"ג מיבעי לן, ודא ודא אחת הוא. עכ"ל השלמי נדרים. [ולדברי הלח"מ, הא דכ' הרמב"ם ברישא אין אומרים שזה כמו שאומר לה מופר לך לאחר שעה, ר"ל שאם היינו אומרים כן, היה זה בכלל ספיקא דסיפא]. עכ"ד השלמי נדרים. והתוס' ר"ד [בד"ה בעי רבא, בסו"ד] כ', דלא קמבעיא ליה אלא כשאמר לה שני הדברים ביחד קיים ליכי שעה אחת ומופר ליכי לאחר שעה.

ע. בר"ן ד"ה ואמר ואני. ולא איפשיטא ולחומרא.

וכ"כ הרא"ש [סי' ד']. ועיין בקרב"נ [אות י'], דנפק"מ לענין אם קידש אשה ע"מ שאין עליה נדרים, ונמצא עליה נדר זה, אם אמרינן שקיים נדרה אינה מקודשת, ואם ספק הוא, מקודשת מספק. [ולא אמרינן כיון דסו"ס יש לה לנהוג איסור בנדר זה משום ספיקא, הוי קפידא דבעל גם על ספק נדר, ובתורת ודאי אינה מקודשת, אלא אמרינן דלא קפידא אלא איסור נדר דחמיר, אבל על הנהגת האיסור מחמת הספק לא קפיד]. ודלא כהב"ח [סי' רל"ד ס"ק ל"ה] שכ' דנפק"מ לענין מלקות [וכ"כ המאירי כאן], וכתב דלדין ליכא נפקותא.

ע. והאב אינו מיפר בבגר.

כ' הריטב"א, פי' לאחר שבגרה אין לו רשות בהפרת נדרה, דכתיב [במדבר ל', י"ז] [נעוריה בית אביה, [והרא"ש והרע"ב הביאו קרא דלעיל מינה [שם ד'] בבית אביה בנעוריה, ועיין תו"ט], בין בנדרים שנדרה קודם בגרות ולא שמע האב עד שבגרה, בין בנדרים שנדרה לאחר שבגרה, [ומשמע דנדרים שקודם בגרות ושמע האב, זכה בהם להפר אותם אפי' לאחר בגרות. ויל"ע].

ע. מ"ט דאמר קרא בנעוריה בית אביה.

כ' התו"ט, ורישא דהאי קרא [במדבר ל', י"ז] בין איש לאשתו בין אב לבתו מוקמינן לעיל [סח.]. בנערה המאורסה, ולפיכך לא נפקא ליה מקרא דבבית אביה בנעוריה [שם ד'] דלקמן בסמוך [לענין שהאב אינו מפר בבגר] שהוא נכתב בתחילת הפרשה, וזה בסופה.

ע. אמר לה מופר ליכי למחר מהו.

בתשו' הגרע"א [קמא סי' קמ"ד, בהג"ה מבנו] כ', שמעתי ממרן אאמ"ו נ"י שנסתפק בהפרת בעל נדרי אשתו, אם אמר שיחול הפרתו לאחר שעה, אם מהני, די"ל דלא מהני כיון שבשעה שיחול דהיינו לאחר שעה, כלתה דיבוריה וכו', והביא אאמ"ו נ"י ראייה לזה מסוגיא דכתובות וכו' אלא על כרחך דלא מהני משום דכלתה הדיבור וכו'. אולם הקשה, הא סוגיא ערוכה היא, בנדרים [ע.]. כי אמר מופר ליכי למחר וכו', עיי"ש, ואפשר דהתם המכוון שאומר דמופר ליכי האכילה וההנאה דלמחר. דהפרה הוא מיד לאותו אכילה והנאה דלמחר.

ע. מי אמרינן למחר לא מצי מיפר דהא קיימיה לנדריה היום.

כ' הרש"ש, הא דלא קאמר הכא כלישנא דלעיל דהוה כמאן דאמר קיים ליכי היום, נ"ל משום דקיי"ל בסוף פרקין [עט.]. קיים בלבו קיים, הפר בלבו אינו מופר, והא לא מיבעיא ליה דבאמרו היום יהיה כך דפשיטא דכוונתו דלמחר לא יהיה כן, וכן אם אמר למחר יהיה כך, ודאי כוונתו דהיום לא יהיה כן, ובבעיא ראשונה מספקא ליה אם דיינינן הכוונה כאמירה כיון שבא מכח מאמרו שאמר היום, [כמו דאמרינן מכלל לאו אתה שומע הן אע"פ דדברים שבלב אינן דברים], וזהו שאמר שם כמאן דאמר לה מופר לך למחר, או דילמא הא לא אמר, אבל הכא קאמר בהחלט דהא קיימיה, מפני שכוונתו ברור שהיה כן ולא גרע מקיום בלב, רק דמספקא ליה כיון דלא אמר וכו' [ר"ל בפירושו], כי קאמר וכו' מהיום קאמר.

ע. קיים ליכי שעה מהו, מי אמרינן כמאן דאמר לה מופר ליכי לאחר שעה וכו'.

כ' הקרן אורה, הו"מ הש"ס למיבעי ג"כ במופר ליכי לאחר שעה אי הוי הפרה, או דילמא כיון דקיים לשעה, דמופר ליכי לאחר שעה קאמר, הוי קיום לעולם. אלא די"ל דבשעות ודאי לא הויא הקמה מכלל לאו, כיון דהרשות בידו להפר כל היום. והש"ך בנקה"כ [סי' רל"ד ע"ד הט"ז סק"מ] כ' לפרש לדברי הרמב"ם ז"ל הא דמיבעי לן במופר ליכי למחר, לאו דליהוי הקמה מיבעי ליה, דודאי לא הוי הקמה, ואי בעי מצי מיפר, וכי מיבעי ליה אי הוי הפרה וכו', דבהפרה מיבעי ליה אי הוי הפרה מכלל, ובקיום פשיטא ליה דלא הוי קיום. ובאמת מסתברא איפכא, דהיקם בלבו קיים, והפר בלבו לא הפר [כדלקמן עט.], וא"כ מסתבר יותר לומר דהוי הקמה מכלל, דהוי כמו קיום בלב.

ע. בר"ן ד"ה ואמר ואני. דודאי אי מהני, לא שניא כי אמר הכי בבת אחת, א"נ דאמר קיים ליכי שעה ולאחר מיכן אמר מופר ליכי.

כ' בשלמי נדרים, דעת הרמב"ם אינו כן, שמפרש שהאבעיא בגמ' הוא שלאחר שעה אמר לה ההיפר, אבל אם אמר לה בבת אחת קיים ליכי שעה

ע. מ"ט דאמר קרא בנעוריה בית אביה.

כשהיא בוגרת, אפי' קידשה כשהיא נערה ובגרה יפר לר"א אחר הגעת הזמן. ותירץ, דמשום דהתנא נקיט סתם שהבעל מיפר בבוגרת, על כרחך איירי כשקידשה בבגר, שאז א"צ לתביעה, אלא מיד שנתקדשה זמנה קצוב, או בפחות ויתר משנים עשר חודש, או בשלשים יום, משא"כ בשקידשה בקטנות או בנערות, שוב אפי' אחר שבגרה אין יכול להפר אלא בקדם לה תביעה, ושוב אין חילוק בין נערה לבוגרת, ואפי' כלו הי"ב חודש מעת התביעה בנערות נמי מיפר לבדו. [ועיין מש"כ בזה הקרן אורה].

אבל התוס' ר"ד כ' וז"ל, פירוש ה"ה נמי דמצי למימר שקידשה כשהיא נערה ונדרה כשהיא בוגרת, או נערה יתומה שנתארכה מאליה, שכיון שאין עליה רשות אם כי אם רשות הארוס בלבד, הארוס מיפר נדרה, דאע"ג דהיא ארוסה קרינן בה ואם בית אישה נדרה, דלא בעינן נישואין אלא לאפוקי מרשות אב ולהכניסה כולה ברשות הבעל, אבל השתא דלית לה אב או דבגרה, כולה ברשות ארוס להפר נדרים וכו', וה"ה נמי בתרומה נמי מצינו שדבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה, ומשום גזירת סמפון או שמה ימזגו לה כוס ותשקה לאביה ולאחיה הוא דלא אכלה, וכי היכי דזכיי' מן התורה להאכילה בתרומה הם הכי נמי זכיי' בהפרת נדרים, אלא כל זמן שיש עליה גם רשות האב, מיפר בשותפות, אבל זו שאין עליה רשות האב הוא מיפר לבדו. [ובק"ק אורה ויפה עיניים הביאו שכן מבואר בירושלמי].

עא. נתגרשה בו ביום נתארכה בו ביום וכו'.

כ' הריטב"א והנימוק"י בדיעבד הוא, דאילו לכתחילה אסור לה להתארס עד ג' חדשים לראשון [משום הבחנה], אבל אם עברה ונתארכה לא מפיקין לה כדאיתא ביבמות [מא]. וכ"כ בשיטמ"ק בשם הרנב"י. ובב"י הגר"א באה"ע [סי' י"ג ס"ק י"ב] כ', דאיכא לאוקמיה למתני' כר' יהודה ור' יוסי ביבמות [שם] דשרו ליארס בתוך ג' חדשים, דס"ל דליכא באירוסין משום הבחנה. וכ' בשלמי נדרים דלהני רבוותא לא ניחא להו לאוקמה כר' יהודה ור' יוסי, משום דסתם משנה ר"מ היא, ור"מ גזר אף בארוסות ליארס כדאיתא התם. [ולכא"ו בלא"ה נמי צ"ל דמתני' בדיעבד קאמר, בהא דתנן אפי' למאה, דהא איכא מרבוותא דאסרי לישא אשה שנישאת לשני בעלים וגירשה כדן קטלנית, כמבואר באה"ע [סי' ט' סוף ס"א], וכ"ש בבירייתא בגמ' דאיירי במתו בעליה, וכן במה ששינה הטור וכ' דינא דמתני' במתו. אא"כ נוקמה כמ"ד מעיין גורם, דלא מיתסר באירוסין כמבואר ביבמות סד:].

עא. כל שלא יצאה לרשות עצמה שעה אחת וכו'.

ופי' הר"ן שלא בגרה ולא נישאת, וכ"כ תוס' והרא"ש. והריטב"א והנימוק"י לא הזכירו בגרה, ואולי ס"ל דעיקר רבנותא דמתני' בנישאת, דלא תימא דאחר שמת או נתגרשה חוזרת לרשות אביה, אבל בבגרה פשיטא דלא הדרא, וגם לישנא דמתני' יצאה וכו' שעה אחת לא שייך בזה, לדעולם היא בוגרת.

עא. מנלן דארוס וכו'.

התו"ט האריך בביאור שם התואר "ארוס", וכ' בתו"ד וז"ל, ועוד נמצא בדבריהם "מסור", ולא אמרו מוסר, כי בא השם ע"ז המשקל וכו', ואני שמעתי בדרשה מפי רבינו מהר"ר ליווא ז"ל [המהר"ל מפראג] שאמר בשם "מסור", לפי שאע"פ שלשעתו הוא הפועל ומוסר אחרים, אבל קראוהו מסור להורות כי בא יבא ימו ולא יאחר והרי הוא נמסר, ועפ"ז אפשר לי ג"כ ליתן טוב טעם לשם "ארוס", כי אע"פ שלפי האמת הוא המאוס ומקדש לאשה, עם כ"ז הרי גם הוא מתחייב ע"י כן בכמה דברים שהאיש נתחייב לאשתו, ולפיכך יצדק בו שם "ארוס" שהרי גם הוא נכנס בזה בכמה חיובים, ובזה שב הוא פעול.

עא. דילמא ה"מ שלא נראו לארוס ראשון, אבל נדרים נראו לארוס ראשון, לא מצי מיפר ארוס אחרון.

כ' הרשב"א, האי לישנא לאו דוקא, אלא הכי קאמר, לא בעי ארוס להפר, דאב לחודיה מיפר, [וכפי' קמא בר"ן]. א"נ דוקא, ובשהיפר באב כבר [קודם מיתת ארוס ראשון], דאז צריך הבעל להפר עם האב, ובלא שותפותיה דבעל

כ' התוס' ר"ד, פירוש כיון דאמר קרא שהנערה רשות אביה שולטת עליה, ולא מצינו מקרא שריקן רשותו לבעל, ממילא ידענו שלא נתרוקנה. [ודלא כהר"ן ושאר דמקשה מ"ט לא נילף בעל מאב, ומשני דמקרא משמע דלא נתרוקנה רשות לבעל]. אבל באב מצינו מקרא שריקן רשות הבעל אצלו, ומשום האי באב קאמר "מנלן" ובעל לא אמר "מנלן" אלא "מאי טעמא", דכיון דלא מצינו מקרא שריקן, אין אנו זקוקים למצוא מקרא שלא ריקן. [והר"ן לשיטתו כ' טעם אחר לשינוי הלשון].

ע. ע: מנלן, אמר רבה דאמר קרא וכו' מקיש קודמי הויה שניה וכו'.

וכ' הריטב"א, וטעמא דמילתא משום דמן האירוסין האב עיקר והבעל טפל, הא דתלמודא וטעמא דהפרת נדרים כדר' פנחס דאמר כל הנודרת על דעת בעלה נודרת, כלומר דאומדן דעת דמוכח הוא שעל רצונו נודרת, ובאלו נדרים דאיכפת ליה כגון נדרי עינוי נפש או שבינה לבינו, התנית בפירוש שיהא נדרה נדר אם ירצה הבעל ולא יפר ביום שמוע, והיינו דאשמעינן קרא דהא לא חשיב דברים שבלב אלא אומדנא דמוכח, א"נ אתא קרא וחדית בטעמא דאפי' אשה שפירשה שאינה נודרת על דעת בעלה, בטלה דעתה אצל כל אדם, ואין פיה ולבה שוין, והבעל מיפר כדינו, וכן פי' בתוס'. הילכך מן האירוסין שאין לבה גס בו, אינה נודרת לגמרי על דעתו של ארוס, אלא שהתורה עשאתו סניפין לאב מפני שנכנסה לרשותו קצת, ומשו"ה כשמת קודם הקמה, חשיב כמאן דליתיה ונתרוקנה רשותו לאב.

ע: אימא ה"מ בנדרים שלא נראו לארוס וכו'.

כ' הקרן אורה, פירשו ז"ל דהיינו שלא שמען הארוס אע"ג דנדרה בחיי ארוס. ויש לפרש דלא נראו לארוס היינו שנדרה אחר מיתתו, אבל מה שנדרה בחיי חשיבא לא נראו לארוס ולא שמעינן לה מבנעוריה בית אביה, כיון שבשעת נדרה לא היתה ברשות האב לבד. ובירושלמי אמר לה בגווי אחריני, עד כדון נתרוקנה רשות לאב בנדרים שנדרה עד שלא נתארכה, דבשעת תחלת הנדר היו ברשות האב לבד להכי חוזר אליו, נדרה משנתארכה שבאו ברשות הבעל ג"כ מנא לן וכו', ומזה משמע קצת כמו שפירשתי, דחומרא וקולא בתר שעת הנדר תליא.

ע: אי בנדרים שלא נראו לארוס, מבנעוריה בית אביה נפקא.

הקשה התו"ט, אימא דבנעוריה לא אתא אלא למעוטי שלא יתרוקן רשות לבעל [כדיליף לעיל], ומנלן דאפי' בנדרים שלא נראו לארוס שיתרוקן רשות לאב, ואכתי אימא דקרא "היו תהיה" לנדרים שלא נראו לארוס אתא. ותירץ, דמינה גופא דדרשת דקרא ממעט שלא יתרוקן רשות לבעל, ממילא שמעית דהא לאב מתרוקן, דאי לאו הכי לא איצטריך קרא כלל לאשמעינן שלא יתרוקן, דמהיכי תיתי להתרוקן, דהא מסברא דנפשין איכא למימר דלא יתרוקן, כיון דמעיקרא לא היה יכול להפר לבדו.

ע: מכדי מיתה מוציאה וכו'.

כ' המאירי, ר"ל שלא להוריש זכות בתו לבנו, אלא שהיא זוכה במה שהיה זכאי בה. עכ"ל. והוא תנא דמסייע להאו"ש [בפ"ד מהל' עבדים ה"ה] שכ' כן בשם גיסו [לענין מעשה ידיה] וז"ל, דהא דלא מצי להנחיל בתו לבנו, אין זה משום דלאחר מות האב אינה ברשותו, רק משום שלאחר מיתתו הוא כמו שבמקום בן אין לבת כלום [בירושה דעלמא], כן בזה, היינו לנחול הבת, אין לבן במקומה כלום, והא הנוחלת זכותה מהאב. [יעו"ש דנפק"מ לענין היכא דמכרה האב בחייו, והכא לענין נדרים לא שייך זה]. [ומ"מ אינה יכולה להפר לעצמה כמו שהיה האב מפר לה בחייו, דהא אמרינן לא יחל דברו הוא אינו מיחל, ואיירי גם בהפרה, כמבואר בנזיר [כ:]:] ובתוס' שם, דאם נדרה אשתו ואמר הבעל ואני דתלה נדרו בנדרה, אינו יכול להפר, כיון שעיי"ז הותר גם נדרו [אי בעל עוקר למפרע] וכתיב לא יחל דברו].

ע: אלא שקידשה כשהיא בוגרת.

ופי' הר"ן ושאר"ר, דהארוס מיפר כשהגיע זמן הואיל וחייב במזונותיה. והקשה הבית מאיר, כיון דבמזונות הדבר תלוי, מאי איריא שקידשה

מצי להפר, וא"נ בשהיפר הבעל ולא היפר האב, דצריך נמי שותפותיה דבעל אחרון כיון דאיתיה, ואי בעל לא מצי מיפר, אין לה תקנה.

עא. תניא כוותיה דשמואל וכו'.

התוס' רי"ד לא גרס הכי, אלא ה"ג, תניא נערה המאורסה וכו', ואיירי רישא וסיפא כשלא שמע הבעל, [אלא רישא כששמע האב ולא היפר, וסיפא כששמע והיפר], ומסיק וז"ל, ושמועין מינה דדוקא כשלא שמע הבעל אז מיפר הבעל השני אע"פ שנעשו תחת בעל ראשון ונראו לו, אבל אם שמע בהם ארוס ראשון ולא הספיק להפר עד שמת, ובו ביום נתארסה לשני, אין יכול להפר ארוס שני, ונדרה קיים. [ומשמע שפירש נראו ולא נראו דקאמר שמואל, היינו בין נדרה תחתיו ובין נדרה אחר מיתתו, אבל בנדרה תחתיו ושמע, לא איתרבי ארוס שני להפרה], ועיין לקמן בהילכתא שהוכחתי שיכול להפר אע"פ ששמע.

עא. כיצד, שמע אביה והפר לה, ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת ונתארסה בו ביום וכו'.

וכ' הר"ן, דאי נתארסה ביום שלאחריו, כיון דכשמת בעל נתרוקנה רשות לאב ולא הפר בו ביום, לא שייך האי טעמא קיימיה לנדריה. ומש"כ הר"ן בו ביום, כוונתו ביום מיתת הבעל, שאז נתרוקנה רשות לאב, כמבואר בלשון הרשב"א והריטב"א. וז"ל המאירי, שמע האב והפר, ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת, ומת לו לאחר זמן, וכשמת נתרוקן הרשות של בעל לאב, ונעשה לו כיום שמועה להפר ביומו חלקו של בעל אם לא נתארסה, וכשנתארסה ביום מיתת הארוס ולא הפר לה האב בין מיתה לאירוסין, אביה וארוס אחרון מפירין נדריה, שאם לא נתארסה באותו היום, היה לאב להפר, וכל שלא הפר, נתקיים אחר שנתרוקן רשות הבעל אצלו.

[ועיין במלא הרועים שכ', דלשיטת מקצת ראשונים שהביא הר"ן לקמן בסמוך [בד"ה אביה ובעלה] דהך בבא לכ"ע היא, א"כ לא שייך האי טעמא לב"ה, דהא אין האב יכול להפר אחר מיתת ארוס ראשון [משום דמיקלש קליש], רק אחר שחזרה ונתארסה [דארוס שני כרעיה דראשון הוא], ונמצא דאפי' נתארסה אחר כמה ימים ממייתת ארוס ראשון, אביה וארוס אחרון מפירין, אלא משום ב"ש נקט לה, דס"ל מייגז גיז, ונתרוקנה רשות לאב שיוכל להפר בין מיתה לאירוסין, וכשלא היפר ביום מיתת הראשון, קיימיה לנדריה].

עא. שמע אביה והפר לה, ולא הספיק הבעל לשמוע וכו'.

כ' במלא הרועים. י"ל דלרבותא נקט [ולא הספיק הבעל לשמוע וכו'], אף דקליש טובא, אע"כ אין יכול האב אח"כ להפר לבד, ועל דרך שכ' הר"ן לעיל [סח: בד"ה שמע אביה] במה דנקיט התם לא הספיק לרבותא, עיי"ש, ועוד קמ"ל אף דקליש טובא, והו"א דלא מצי להורישו לארוס אחרון, קמ"ל דמצי להורישו לארוס אחרון.

עא. חוזר האב ומיפר חלקו של בעל.

והיינו אב לחודיה, אע"פ שנתארסה לאחר, כמש"כ הר"ן. ועיין בקרן אורה שכ' דיש לדקדק מכאן לשיטת הרמב"ם דס"ל דהאב מיפר כל נדרי בתו [אפי' אין בהם עיניו נפש ואינם בינו לבינה], א"כ אמאי לא יפר שאר נדרים אפי' במקום ארוס, כמו לב"ש דס"ל דנדרים שנראו לארוס ראשון אין לאחרון זכיה בהם והאב לחודיה מיפר, א"כ שאר נדרים נמי דאין לארוס זכיה בהם, כיון דלא נגרע כח האב אפי' כשנתארסה בדבר שאין לארוס זכיה בהם והאב לחודיה מיפר, א"כ שאר נדרים כמו דאין לארוס זכיה בהם. [ועד כאן לא פליגי ב"ה אלא משום דס"ל דזכה בהם ארוס אחרון אפי' כשנראו לראשון, אבל בזה מודו]. והניח בצ"ע.

עא: איבעיא להו גירושין כשתיקה דמיא או כהקמה דמיא.

כ' בגליוני הש"ס למהר"י ענגיל, עיין תוס' בסוטה [יח: בד"ה מה] בשם הירושלמי, גירוש כמי שמוחל [על קניוין] וכו', עיי"ש היטב, דלכא"ו הוא אותו הספק בעצמו, דהסברא שם כיון שיוודע דלאחר גירושין לא יוכל להשקותה, הו"ל הגירושין מחילה, וא"כ ה"נ כיון שיוודע דלאחר גירושין

לא יוכל להפר, ראוי להחשב הגירושין הקמה. [א"ה, אי נימא דבהקמה מחזק ומאלם כח הנדר, לכא"ו לא דמי ממש להיא, אבל אי נימא דבהקמה איבד זכות וכח ההפרה, הוי ממש כהיא].

עא: בר"ן ד"ה אבעיא להו. דכיון דידע ארוס דלבתר אירוסין לא מצי מיפר וכו'.

לכא"ו יש לדון דמה"ט אם מסרה אביה לחופה הוי כמקיים נדרה, דידע דלבתר הכי לא יוכל להפר, וכן הוי כקיימו הארוס מה"ט. ונפק"מ לפי הנך רבוותא דס"ל דאין התרת חכם מועלת אחר הקיום. מיהו כיון דמדמי לה הר"ן לקיום דשתיקה ביום שמעו, והתם כ' המהרי"ק [שורש נ'] דלכו"ע מהני אח"כ התרת חכם, ה"ה הכא, אם לא שנחלק דהכא שע"י מעשה ידיה מסלק ממנו אפשרות ההפרה, הוי קיום כקיום גמור, ועדיף משתיקה ביום שמעו דלאו מידי קעביד, וצ"ת.

עא: בר"ן ד"ה ואהדרה ביומיה. דאי אהדרה למחר, פשיטא דלא מצי מיפר כיון דעבר יומו של שמיעה, ואע"ג דבסוף יומא ליתיה ברשותיה דבעל.

כ' הרש"ש, לכא"ו יפלא דהלא אם שמע לאחר גירושין, וקיים, ואהדרה אפי' למחר, נראה פשוט דיכול להפר כל יום אירוסין האחרון, כי שמיעתו וקיימו דאחר גירושין דלא היתה אז ברשותו כלל, ודאי לאו כלום הוא, וכן אפי' שמע קודם גירושין, ואחר גירושין קיים, ואהדרה ביומיה, נראה ג"כ דיכול להפר, [להך צד דגירושין לאו כהקמה], והרי השתיקה היא מטעם קיום כמו שאמר הכתוב [במדבר ל', ט"ז] הקים אותם כי החריש לה ביום שמעו, והשתיקה דסוף היום הוא הקיום, והרי אז לא היתה ברשותו.

[א"ה, אולי י"ל דכששתק כל יום שמעו הוי הוכחה שהיתה דעתו מתחילה להתרצות בנדר זה, והוי קיום למפרע מכח שתיקה דשעת שמיעה, ונפק"מ אם התיר לה חכם בו ביום, להנך רבוותא דאין היתר חכם לאחר קיום [למאי דמדמי הרש"ש גופיה קיום דשתיקה ביום שמעו לקיום ממש, עיין בדבריו לעיל סט.]. ובר מן דין י"ל, דהר"ן לאו משום קיום שבשתיקה דיום שמעו אתי עלה, אלא משום דזמן הפרה דיליה מוגבל ליום שמעו בלבד, דהא כל עיקרו של הקיום שבשתיקה, הוא משום שיוודע שאחר שמעו לא יוכל להפר עוד, [כמבואר בדברי הר"ן לעיל מינה, דמשו"ה מספק"ל דילמא ה"נ נימא דגירושין כהקמה], ועל כרחך דתחילת ועיקר דין יום שמעו הוא הגבלת הזמן].

עב. ת"ש נדרה והיא ארוסה ונתגרשה וכו' ש"מ גירושין כשתיקה דמו.

מכאן למד הרש"ש [עא. ע"ד הר"ן ד"ה ואהדרה], דאף אי כשתיקה הוי, אינן יכולין האב וארוס אחרון להפר אלא אם נתארסה בו ביום, וכ"מ מלשון הר"ן [הנ"ל] שכ' דה"ה אחר. אבל בלא נתארסה, יוכל האב להפר אפי' אם לא שמע עד יום מחר, שכן משמע ממש"כ הרא"ש [עא: בד"ה ושמע בעלה] וז"ל, ובלא אהדרה נמי מצי למימר [וי"ג למיבעי] וכו', והא דנקט ואהדרה, לאשמועינן דוקא דאהדרה ביומיה וכו'. וכ"מ מהר"ן [הנ"ל] דלא כ' אלא ה"ה אחר, ולא כ' דה"ה בלא נתארסה כלל, ועל כרחך משום דבזה לא בעינן ביומיה. וטעם החילוק בין אב לארוס [אחרון] נראה משום דארוס הוה ככרעיה הראשון כמש"כ הר"ן לעיל [עא. בד"ה אביה ובעלה]. [הלך תליא הפרתו ביום שמעו דארוס ראשון].

עב. ת"ש נדרה בו ביום וכו', ש"מ גירושין כהקמה דמו, אמרי הכא בנשואה מסקינן.

כ' המאירי, יש כאן מקום עיון דקא ארי לה מאי קא ארי לה, דהא ודאי בנשואה איירי, דהא קתני עלה זה הכלל כל שיצאתה שעה אחת לרשות עצמה אינו יכול להפר. פירשו בתוס' דמ"מ היה המקשה סבור שלא תהא כאן דין הפרה בקודמין הואיל ותחתיו נדרה, [א"ה, אולי יש להטעים קצת, דהא בכה"ג נדרה על דעתו, [אלא דמ"מ בעינן שגם בשעת הפרה יהא בעלה, והרי החזירה], משא"כ בקודמין דעלמא, שתחילת נדרה אינה על דעתו], אע"פ שנתגרשה, אלא שיהא הטעם משום דגירושין כהקמה, ומאחר שבנשואה גירושין כהקמה, אף בארוסה כן, ותיירץ דהתם בנשואה כדקתני עלה זה הכלל וכו', ולא משום דגירושין כהקמה, אלא משום דאין הבעל מיפר בקודמין אף בנדרים שנדרה תחתיו משנשאת לו, ואף כשנאמר

שהגירושין כשתיקה אינו יכול להפר, אבל בארוס שמיפר בקודמין, עדיין צריכין אנו למודעי אם גירושין כהקמה אם לאו.

עב. ברין ד"ה נסיב רישא. דלא בעי למיתני ברישא אלא גווי דמצי לאפוקי להו ברישא.

ותמה הגרע"א, הא הוה מצי לאפוכי בסיפא, למיתני שמעו ושתק וגירשה למחר, וכמו דקתני במיתתה. וכ"ע"ז הרש"ש, ולענ"ד נראה, דבשלמא אי גירושין כהקמה, הו"ל למיתנא בסיפא דאפי' גירשה בו ביום דהוי כהקמה, אבל אי כשתיקה דמיא, ולא הוה הקמה אלא בגירשה ביום שלאחריו, לא שייך למיתנייה, דכיון דתני זה במת, ממילא ידעין דה"ה בגירשה, אבל ברישא ודאי הו"ל למיתנא [גירשה בו ביום], לאשמועינן דאינה כהקמה. [אי לאו דלא מצי להפוכי בסיפא].

עב. ברין ד"ה ולענין הלכה. אבל הרשב"א ז"ל כתב וכו', איפשיטא לה ממירא דשמואל וכו'.

והריטב"א יישב שיטת הרמב"ן ז"ל, איכא למימר דהיא דשמואל לאו אמתני' קיימין, אלא כולה מימרא דידיה הוא וכו', הילכך ממתני' לא תפשוט, ושמואל אליבא דנפשיה לאו בדווקא קאמר לה, אלא למימרא דאם איתא דגירושין כשתיקה דמו, אפי' בנדרים שנראו לארוס ראשון מצי מיפר ארוס אחרון, ומתניתא דפליגי ב"ש וב"ה וסברי דארוס אחרון מיפר אפי' נדרים שנראו לארוס ראשון כדאיתא לעיל בהדיא, לא תפשוט מינה בעיין, [א"ה, לכאז' צ"ב, דההיא ברייתא במת איירי ולא בגירשה], דההיא כשהפר ארוס ראשון וגלי דעתיה דלא מקיים וכו'.

עב. דרך תלמידי חכמים עד שלא היתה בתו יוצאה מאצלו אומר לה וכו',

כ' הריטב"א והנימוק"י, וקמ"ל תנא דשתי הפרות הללו מצטרפות ומותר. [וצ"ב]. וז"ל המאירי, ואין צריך שיאמרו כן ביום אחד, שהרי אין כאן שמיעה שתגביל להם זמן, אלא אב אומרה קודם שתצא מרשותו, וארוס אומרה קודם שתכנס לרשותו.

עב. בעי רמי בר חמא בעל מהו שיפר בלא שמיעה.

כ' בתוס' רי"ד, פירוש, היכא דהיפר תחילה בלא שמיעה ואח"כ שמע לא קא מבעיא ליה, דמופרין הן למפרע לכשישמע באותה הפרה, דמתני' היא דתנן לקמן בפרקין [ע"ה]. האומר לאשתו כל נדרים שתדורי מיכן ועד שאבא ממקום פלוני הרי הן קיימין, לא אמר כלום, הרי הן מופרין, ר"א אומר מופר וחכמים אומרים אינו מופר, ועד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא כשקדמה ההפרה לנדרים, כדתנן לא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר, אבל אם קדמו הנדרים להפרה, אע"פ שבשעת ההפרה לא ידע בהן ולא שמע אותם, ואמר לה אם נדרת שום נדר אני מיפר אותו, הרי זה הוא מופר, וכשישמע אינו צריך לחזור ולהפר, אלא הוא מופר בהפרה ראשונה. [ודלא כהר"ן [בד"ה ה"ג ל"ג שמע] בשם התוס', דדוקא כי אמר להדיא מתחילה בטל ליכי כי שמענא, הוא דפשיטא לן דמהני בלא הפרה אחרת]. ולא קמבעיא ליה אלא שלא שמע כלל, שאמר לאשתו אם נדרת שום נדר הרי הוא מופר לך, והלך לו למדינת הים, אם הוא מופר ואשתו מופרת [אצ"ל מותרת] אע"פ שלא שמע, או אינו מופר ואשתו אסורה.

עב. ושמע אישה דוקא או לאו דוקא.

כ' החת"ס, לולי דמיסתפינא הייתי אומר, באשר דצל"ע מ"ט נקט ספיקא בהפרה בלא שמיעה, ולא נקט ספיקא בהקמה בלא שמיעה וכו', ומדלא מספקא ליה הכי, ועוד מדמיתתי קרא דכתיב גבי ארוס ושמע [במדבר ל', ח']. ולא מייתי קרא ושמע אביה [שם ה'] דמוקדם, ועוד קרא גופיה צ"ע, דכתיב ושמע אישה ביום שמעו, שהוא נראה ככפול, [א"ה, הרמב"ם [בפי"ב מהל' נדרים הי"ז] פירש דה"ק, ושמע אישה ביום שמעו דאביה, יעו"ש, אבל להרמב"ן ודעימיה דפליגי עליה וס"ל דיכולים להפר אפי' לא שמעו ביום אחד, שפיר מקשה], על כן נראה להכי מייתי האי קרא, דמדכפל לישניה לעיכובא, דוקא ע"י שמיעה יקים ולא בלא שמיעה, ולא נימא שמיעה אורחא דמילתא נקט, אך בהפרה קא מבעיא ליה, אי שמיעה דריש

הפרשה אהפרה דסיפא נמי קאי, או דילמא נהי דלענין הקמה הוה דוקא, מ"מ לענין הפרה לאו דוקא.

ולמסקנא דמפר בלא שמיעה, מ"מ קיום בלא שמיעה לא מהני, [והא דתנן לקמן [ע"ה]. האומר לאשתו כל הנדרים שתדורי וכו' יהיו קיימין, לא אמר כלום, היינו אפי' אמר לכי שמענא, אבל בלא שמיעה, אפשר דלא מהני הקמה אפי' לנדרים שכבר נדרה. לשונו לעיל מינה]. כן נלע"ד, אם לא אמצא נגד זה.

וז"ל הקרן אורה, יש לדקדק בהא דלא בעי רמי בר חמא אלא הפרה בלא שמיעה, ולא מיבעי ליה בהקמה בלא שמיעה, וקרא דושמע אישה נאמר גבי קיום, ושמע אישה והחריש לה. אלא דלענין שתיקה [דאיירי בה קרא] פשיטא דבעינן שמיעה, וכי איצטריך קרא, על כרחך להפרה או לקיום איצטריך וכו'. [יעו"ש דשו"ט מצד היקשא דהוקשו הפרה והקמה להדדי]. והיה נראה בזה דקיום ודאי ליכא בלא שמיעה, דלכי שמע יכול לחזור בו מהקמתו, וכי לא חזר בו, ממילא הוקם הנדר ע"י שתיקה, וא"כ ליכא נפק"מ בקיומו כלל, אבל בהפרה שפיר מיבעי ליה, דאם יכול להפר בלא שמיעה, הרי כבר הותר הנדר, ואפי' חזר בו מהפרתו לאחר שמיעה, לאו כלום הוא. [יעו"ש עוד].

עב. האומר לאפטרופוס וכו' יכול יהו מופרין, ת"ל אישה יקימנו ואישה יפרנו דברי ר' יאשיה, א"ל ר' יונתן וכו' שלוחו של אדם כמותו.

וכ' הרא"ש לקמן [סי' ז'], וקיי"ל כר' יאשיה דבשל תורה הלך אחר המחמיר. ועפ"ז כ' הטור והשו"ע [בסי' רל"ד ס"ל] דאין יכולים לעשות שליח לא להקמה ולא להפרה. ותמה הגרע"א, דהא לענין הקמה ר' יאשיה להקל דע"י שליח לא הוי הקמה וכו', ממילא יש לפסוק דע"י שליח הוי הקמה.

ובשלמי נדרים הביא יישוב לזה בשם הג"ר בנימין אב"ד הוראדנא, עפ"ד הב"י באו"ח [סי' תל"ד] דאין יכול לעשות שליח על נדר, ומבואר לעיל [סט.] דנשאלין על ההיקם, ופי' הרא"ש הטעם דקיום נדר כנדר דמי, ולכן אין יכול לעשות שליח על ההקמה, משום דכנדר דמי וכו', תדע דבגמ' לא הוזכר דין הקמה בפלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן, ועל כרחך מוכח דבהקמה כו"ע מודו דלא יכול לעשות שליח. [וראיה זו דחה השלמי נדרים, דהא פלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן הוא בממנה אפטרופוס על הנדרים שלא נדרה אשתו עדיין, רק שעתידה לידור, ואליבא דר' אליעזר לקמן [ע"ה]. כדאיתא במס' נזיר, וא"כ בהקמה לא מצי למינקט פלוגתייהו, דבהקמה גם ר"א סובר שאינו יכול לקיים נדרים שלא נדרה עדיין, כדאיתא לקמן בהדיא, אבל מ"מ יכול להיות שבנדרים שנדרה, אף בקיום פליגי.

ובשם הגאון האדר"ת כ' השלמי נדרים, דכיון דהתרת נדרים מצוה כדאיתא לעיל [כ"ב], וקיומן הוא חטא גדול וכדאיתא שם, וקיום נדר [ע"י הבעל] הוי כנדר, א"כ כשעושה שליח לקיים נדריה הוי שליח לדבר עבירה, וכבר כ' הנו"ב דבשליח לדבר עבירה השליחות בטל, א"כ לא נחלקו ר' יונתן ור' יאשיה אלא בהפרה ולא בהקמה, וא"ש פסק הטוש"ע.

עב. ברין ד"ה והוא לא שמע ליה. תירצו בתוס' בשם הר"ר יוסף ז"ל דליתא, דאם איתא וכו', דהא מה"ט גופיה אוקים לה להך ברייתא במס' נזיר וכו'.

הגרע"א תמה ע"ז, דממ"נ, אם לא שייך ענין שליחות על שמיעה, ושמיעת השליח לא מקרי שמיעת הבעל [כתב הרא"ש ודעימיה], א"כ מאי צריכים ראייה מנזיר, הא זהו פשוט דבשעה שעושה השליח שליחותו צריך שיהיה ביד המשלח לעשות כן, דאל"כ, מי איכא מידי דלא מצי איהו עביד, [א"ה, אולי כונתו לההיא דקידושין כג:], ובנזיר הוי דין חדש, דאף דהשליח עושה שליחותו אחר שנודרת, דאז המשלח ג"כ יכול להפר, אלא דמ"מ כיון דבעידנא דמשוי אותו שליח אינו יכול לעשות השליחות, לא מהני, וא"כ הכא דבשעה שמיפר השליח ולא שמע הבעל והוא עצמו אינו יכול להפר, פשיטא דלא מהני הפרת השליח, וא"צ לראיה, ואם אפשר לומר דשמיעת השליח הוי כשמיעת הבעל ולזה הוי ג"כ שליח, עדיין ליכא ראייה מנזיר, דמה דהבעל יכול לעשות בעצמו לשמוע ולהפר, עושה שליח לשניהם. וצע"ג.

ועיין בהגהת בית מאיר [ע"ד הרא"ש כאן] שכ' בתוך דבריו, דהר"ן ס"ל דבשעה שעושהו שליח, א"א שיעשהו שליח על השמיעה, דהשתא לא מצי עביד הבעל הק שמיעה כיון שעדיין לא נדרה, וע"ז הוא דמייטי ראייה מנזיר, דאע"פ שאח"כ נדרה, ובההיא שעתא מצי עביד השמיעה, אפ"ה לא מהני השליחות ע"ז, וממילא לא מהני גם השליחות על ההפרה. [אי אמרינן דבעינן שמיעה בשביל להפר].

ובשערי יושר [ש"ז פ"ז] הביא דברי הר"ן והרא"ש כאן, [ונראה מדבריו דנקט דבחדא שיטתא קיימי, ועיין ברשב"א דתרי שינויי ניהו, ובבית מאיר [הו"ד לקמן ע"ד הרא"ש] כ' להדיא דפליגי]. והקשה מסברא דנפשיה כקושית הגרע"א, וכ' לבאר, דאף שמדין שליחות על השמיעה גופא לא אמרינן בזה שלוחו של אדם כמותו, כמש"כ הרא"ש דמינוי שליחות לא שייך רק כששולחו לעשות איזה דבר והשליח עושה מחמת ציווי המשלה, אבל שמיעה שהשליח שומע ממילא, לא שייך ע"ז לקרות שם שליחות, אבל יש מקום לומר כיון דעל ענין ההפרה חל דין שליחות שיהיה במקום הבעל, ממילא מהני שמיעה דידיה, שעכשיו שהשליח הוא המיפר, הרי הוא כבעל עצמו לכל דין שצריך להצטרף להפרה.

וע"ז תירצו דלא מהני, מטעם דכל מידי דאיהו לא מצי עביד, כלומר אף שמצד השליח נשלם בזה כל תנאי ההפרה, דכיון דאיהו מיפר ראוי שתיהני שמיעה דידיה, אבל כיון שלא שמע הבעל עצמו, הרי נשאר הבעל בלי כח הפרה וכו', ומשו"ה השליח שבא מכח הבעל לא מצי עביד. ואף שגם ע"פ דברינו בכה"ג הוי החסרון יותר מכגון דמיירי הש"ס בנזיר, דהתם לאחר שתידור יתוסף כח הפרה אצל הבעל, אלא דאפ"ה לא מהני משום דבעינן שיהיה מצי עביד בשעת מינוי השליחות, והכא ישאר הבעל חסר כח לעולם, אבל בכגון דא צריכה לפני, דהרי יש מקום לומר דכמו שאמרה תורה ושמע הבעל, כמו"כ מהני אם שמע המיפר העומד במקום הבעל. [ולפ"ז דברי הר"ן ודברי הרא"ש צריכין זל"ז].

עב: ברא"ש ד"ה הרי הן קיימין. דקים לן שלא היה בלבו לקיימו וכו' והוי כמו (נדר) [קיום] בטעות.

הקשה הבית מאיר, דא"כ אף אם קיים [משנדרה] עד שלא שמע נמי מהראוי שלא יהיה קיים, כגון אם אמר כל מה שנדרת על הספק יהיה קיים, דבהא נמי שייך סברת הרא"ש דהוי כמו נדר טעות, [ועיין ברש"ש ע"ד הר"ן ד"ה והא לא שמע], וא"כ איך מסקינן דהפרה בלא שמיעה הוי הפרה הא מחרש [אצ"ל בר מחרש], נימא נמי את ההיקש את שבא לכלל הפרה, ואת שלא בא לכלל היקם דהיינו קודם שמיעה, אינו בא לכלל הפרה. והשיב בחזור המופלא ר' איצק מליסא, דלא מיקרי לא בא לכלל היקם אלא קודם שתדור, משא"כ בתר שנדרה, אף שלא שמע מיקרי בא לכלל היקם אם ישמע. ונכון הוא. [אבל הא לא קשיא ליה דליהוי ההפרה דקודם שנדרה [או קודם שמיעה] הפרה בטעות, מהאי טעמא גופיה שכ' הרא"ש לענין הקמה, דדילמא תידור נדרים שחפץ בהם].

עב: ברא"ש ד"ה והא לא שמיע ליה. ושמיעת האפוטרופוס אינה כשמיעת הבעל וכו', דבמידי דממילא לא שייך מינוי שליחות.

ועד"ז כ' הרשב"א בתי"קמא, והנימוק"י בשם הריטב"א. וביאר הבית מאיר דשליח לא שייך אלא בדבר פעולה או במעשה או בדיבור, שיהא עשיית פעולת השליח במקומו כאילו עשה הוא, אבל השמיעה הבאה לאדם מבלתי פעולתו, אלא ממילא מגיע לאזניו, ע"ז לא שייך שליחות עד דליהוי כאילו הוא בעצמו שמע. ועיי"ש שביאר מ"ט לא נח"ל בתי"ק הר"ן בשם ה"ר יוסף, משום דס"ל דעל שליחות השמיעה [אם נימא דשייך ע"ז שליחות] לא שייך לומר דאיהו לא מצי עביד, שהרי אף הוא מיד יכול לשמוע [אם תידור], וא"כ על השמיעה הוי שמיעת השליח כשמיעת עצמו, ולמה לא יוכל למנות שליח על ההפרה, הרי לר' אליעזר [דמקום לה כוותיה] אף הוא יכול להפר עתה לכשישמע, וזה חשוב יכול בעצמו להפר, [דלכי ישמע אותם תחול ההפרה מדהשתא].

עג. חרש מהו שיפר לאשתו.

ופי' הר"ן במדבר ואינו שומע. וכ' ע"ז הגריעב"ן, נראה דדחקו להא, משום דבחרש גמור ליכא למיבעי מידי אם יתיר לה ברמיזה כשם שכונס ברמיזה ומוציא ברמיזה, משום דקידושין אינו אלא מדרבנן, אבל בנדרים דאשתו פקחת, דאורייתא ניהו, ולא ס"ד דלפקע להו. ושוב ראיתי בפ"ה הרא"ש שכ"כ. עכ"ל הגריעב"ן. וז"ל הרא"ש, בחרש דקרא קאי שמדבר ואינו שומע וכו', אבל חרש דרבנן ברמיזה לא מצי מפקע נדר דאורייתא, ועוד שדנו כשוטה. [ומשמע דלטעמא קמא, אפי' אי הוי בר דעת, לא מהני רמיזתו להיות מעשה הפרה, ואולי בעינן דיבור דוקא, כמו בנדר גופיה דכתיב ביה "ככל היוצא מפיו יעשה", או שמא משום דלא בריא שדעתו להפר כשרומז כן, רק כשאומר להדיא, [ולגרש בקידושין דרבנן הוא דהקלו לסמוך על רמיזתו]. ובתי"ק בתרא הוסיף, דהוי כשוטה ואינו בר הפרה כלל. ואולי נפק"מ בשומע ואינו מדבר אי מפר ברמיזה. וצ"ת].

וכ' בקרן אורה, דיקשה מאן לדעת הרמב"ם שכ' בהל' מכירה [פכ"ט ה"ב], דחרש המדבר ואינו שומע אין לו דעת למקח וממכר כחרש גמור, וא"כ למה ליה קרא דאינו מיפר, הא בלא"ה אינו יכול להפר כיון דאין לו דעת וכו'. ואפשר לומר דהכא מתקנתא דרבנן היה יכול להפר, דכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת, ולדברי ר' אליעזר דאמר הכי גבי בוגרת לקמן [עג:]: וכו'. [יעו"ש מה דשו"ט בזה]. ומסיק ז"ל, וי"ל דכל דלאו בר מישמע הוא, אינו נודרת על דעתו. [ולפ"ז אף אם נתרפא אחרי שנדרה, לא יוכל להפר].

עג. בעל מהו שיפר לשתי נשיו בבת אחת.

וכ' הר"ן דה"ה באב בשתי בנותיו. וכ"כ תוס' והרא"ש והמאירי. וי"ל ע' במיפר לאשתו ובתו כאחד, אם הוא בכלל בעיא זו, די"ל דאף להך צד דאינו מיפר לשתי נשיו או לשתי בנותיו, בזה מהני, דלאו מינה לא מחריב בה. אמנם ביומא [מג]. אמרינן דלמאן דממעט גבי פרה אדומה שאין מוציאין אחרת עמה מקרא דושחט אותה לפניו, [דמייתי מינה הר"ן לנידון דהכא], אף חמור אין מוציאין עמה. וצ"ת.

עג. משום שנאמר והשקה אותה לבדה.

ופי' הר"ן והשקה במפיק ה"א הו"ל כאילו כתב והשקה אותה. והגרע"א ציין לסוטה ח. וברש"י שם. וכוונתו מבוארת בדבריו שם, דלשון הברייתא שם אלא אמר קרא אותה לבדה, [דלהר"ן צ"ל דהיינו ע"י מפיק ה"א], היה נראה לרש"י דהוא דוחק לומר דקורא הש"ס זה בלשון "אמר קרא", משו"ה פירש שם דהיינו קרא דוהשביע אותה, והוי ברייתא דסוטה ברייתא אחריתא. וברמב"ם איתא שנא' והעמיד אותה הכהן, והיינו על כרחך מדכתיב "והעמידה" במפיק ה"א דהוי כאילו כתיב אותה, וקשה אמאי נטה ממאי דמפורש בברייתא והשקה, ובשירי כנה"ג או"ח בלשונותיו על הרמב"ם כ', דצ"ל ברמב"ם "והקריב אותה", וא"כ י"ל דהרמב"ם ס"ל דברייתא דסוטה דנקט "אמר קרא", היינו קרא דוהקריב אותה, [וברייתא אחריתא היא], עכ"ד הגרע"א.

ועיין בקרן אורה כאן דבתוספתא [סוטה פ"א ה"ד, נגעים פ"א ה"ח] נמי גרסינן מוהקריב אותה הכהן. וכ' עוד דלפ"ז, וכן לרש"י דסוטה דיליף מוהשביע אותה, אפי' העמדתן לחוד אין להיות שנים כאחת. [ולכא' ה"ה להגי' שלפנינו ברמב"ם דיליף מוהעמידה, אבל לפי' הר"ן לא שמענו אלא בהשקאה עצמה].

עג. בר"ן ד"ה סבר. ולי אפשר דבעל חייש דילמא בעינא למיהדר בהפרה זו וכו'.

כ' הגרע"א, לא הבנתי היכן פשיטא כ"כ דלא מצי הדר, הא בכל מילי דחייל אחר זמן יכול לחזור קודם, ולעיל [כט:]: גבי הקדש לאחר ל' יום פרכינן דאמאי לא מצי מיהדר ביה ומשינני דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, וזהו לא שייך הכא, וגם דאם הוי כמעכשיו, הא השתא לא מצי חלה ההפרה ולא חל במעכשיו וכמש"כ התוס' בב"מ [טו]. בד"ה שדה זו לכשאקחנה].

וכע"ז הקשה הרש"ש ז"ל, כיון דאמר לכי שמענא, דמי למקדש אשה לאחר ל' יום, דקיי"ל כר' יוחנן בקידושין [נט:]: דחזרת, ואפי' ר"ל לא פליג

שם אלא משום דחשיב נתינת מעות כמעשה, אבל דיבור גרידא כי הכא מודה דאית דיבור ומבטל דיבור. [ואי נימא כמש"כ הגרע"א בתשובותיו [קמא סי' קמ"ד] אהא דקאמר לעיל דהאומר מופר ליכי לאחר שעה, דהיינו שמיפר מיד שיהא מותר אכילתה והנאתה שתינה לאחר שעה, [דאל"כ כלתה דיבורו ולא חייל כלל אפי' לזמן שקבע], א"כ חייל זה לאלתר והוי מעשה, [ואי משום דעדיין לא נדרה, מ"מ יחול מיד כשתידור], ולא יוכל לחזור בו עוד, אבל ע"י אפוטרופוס יוכל לחזור בו עד שיפר האפוטרופוס]. ונ"ל דדבריו כאן אזלי לפי מש"כ לעיל [עב: בד"ה ת"ש וכן הבעל, בסופו] דלכי שמע, משעה שהפר לה חיילא ההפרה, ודמיא להא דשמואל [בקידושין שם] דלאחר ל' פקעי קידושי שני.

עג: וחכ"א אין הבעל מיפר עד שתכנס לרשותו.

ופי' הר"ן ותוס' והריטב"א, עד שתכנס לחופה. וכ' התו"ט, הטור בסי' רל"ד כ' דדוקא בכניסתה לחופה, אבל מסירה לשלוחיו לא סגי לענין הפרת נדרים, אלא בין הוא ובין אביה עמו אין יכולים להפר, כדתנן בפרק דלקמן. [פט. זה הכלל כל שיצאה לרשות עצמה שעה אחת, אינו יכול להפר, ומפרש בגמ' לאיתווי מסר האב לשלוחי הבעל, דבהך מסירה יצאה מרשות אב ושוב אין לו זכות בה]. והב"י כ' דלהרמב"ם מסירתה זו היא כניסתה גם לענין הפרת נדרים כמו לשאר דברים שכתבתי במ"ה פ"ד דכתובות וכו'. [ועיין בתו"ח ובחי' מהרי"ח, דמדברי הב"י בד"ה נראה שחזר בו, או לכה"פ שנסתפק בדעת הרמב"ם בזה].

עג: ר"א ומשנה אחרונה אמרו דבר אחד.

הקשה הגרע"א, איך מצי סבר כמשנה אחרונה, אמאי יפר, ליחוש לסימפון וליתא לההפרה, ואף דסברה דהוא בעלה ונדרה על דעתו, מ"מ הא הר"ן [בד"ה ואיכא דילפי] מסיק דעל דעת לחוד לא מהני, אלא דגזיה"כ הוא דבעל מיפר היכא דעל דעתו נודרת, וא"כ אם ישתכח סימפון ויגלאי דלא היה בעלה, לא מהני על דעת לחוד. וצ"ע. וכן הקשו הבית מאיר והרש"ש.

[א"ה, לכאוי יש לדון דקשיא טפי לפי מש"כ הר"ן לקמן [עד. בד"ה ור' יהושע], דכיון דרחמנא אמר אישה יקימנו ואישה יפרנו בעינן שיהא ידוע בשעת הפרה, וכ"כ הרשב"א שם, א"כ אי מספק"ל בסימפון, הוי אינו ידוע בשעת הפרה, [דמה לי ספיקא דשני יבמין אי האי הוא בעלה או האי, ומה לי ספק בעל אחד דמספק"ל אי בעלה הוא], ובודאי אינה הפרה. מיהו יש לחלק, דהכא אינו אלא חששא דרבנן, ולא עשאוהו כספק גמור להפקיע כח הפרתו אם לא ימצא סימפון. ותו יש לחלק, דהתם לכאוי ספק מוחלט דאפי' קמי שמיא לא גליא, אבל הכא דקמי שמיא גליא אי איכא סימפון או לא, לא שמענו דאימעיט מהפרה].

עג: אלא גבי נדרים כדרב פנחס משמיה דרבא וכו'.

כ' החת"ס, נראה דלר"א מזונות דאורייתא, וכיון דמשהגיע זמן מתחיל קצת אישות, מהני על דעת בעלה נדרה, אע"ג דמי שזן חבירו אין זה מועיל להפר נדרו, כמש"כ הר"ן [בד"ה ואיכא דילפי] דגזיה"כ הוא דתליא באישות, מ"מ מקצת אישות סגי, והיינו זמן חיוב מזונות מטעם אישות, ורבנן ס"ל מזונות לאו דאורייתא, דפולגתא דתנאי היא בכתובות פ' נערה. [א"ה, לכאוי כוונתו דלמ"ד דאורייתא, אף בהגעת זמן הוי דאורייתא, ויל"ע]. וא"נ ס"ל לרבנן דר"א מזונות דאורייתא וכו', מ"מ י"ל דסבירא להו כוליה אישות בעינן, והיינו נישואין, ולא מקצת חיוב אישות, ופולגתא כי הא איכא בדוכתי טובא, עיין מש"כ תוס' פ' כיסוי הדם [פח.]. גבי דמו ואפי' מקצת דמו.

בר"ן ד"ה ואפילו כולן. ואין כן דעת ר"ת וכו', דנהי דיבם אינו מאכיל, מיהו לא מפסדא מידי מחמתיה.

וביאר הרש"ש, דר"ל מ"מ כח זה יש בידו שלא תפסיד מיהא זכות אכילתה שהיתה לה כבר מבעלה. וז"ל הרשב"א, אבל ר"ת ז"ל כ' וכו', דאילו מדאורייתא, הכין והכין אכלה כיון שהקנו אותה לו מן השמים, אלא מדרבנן הוא שאמרו שהיבם אינו מאכיל, [משום דאינו חייב במזונותיה אא"כ עמד בדין וברח, ולא דוכתא מייחד לה, דרוב יבמין אין זנין אלא כונסין או פוטרין. ל' הרשב"א בכתובות נח.], וכדמוכח ביבמות פ' אלמנה [סז.]. דקתני היבם והאירוסין פוסלין ואין מאכילין, דאלמא דומיא דאירוסין הוא, ואירוסין מדאורייתא מאכילין וכו', והא דאסרו ליבם

להאכיל, היינו להאכיל מחמת עצמו ממש, כלומר שתתחיל לאכול מחמתו, הא כל שאכלה בפני הבעל, אוכלת והולכת אפי' בפני היבם.

עג: בר"ן ד"ה בית דין שאחריהם. ומפרשי התם טעמייהו אי משום סימפון וכו', אי משום שמא תשקה כוס של תרומה וכו'.

הגרע"א תמה, דהא מבואר בסוגיא דכתובות דלכו"ע טעמא דמשנה אחרונה משום סימפון, ופליגי רק בטעמא דמשנה ראשונה אי משום סימפון, אי משום שמא תשקה. וכ' ע"ז בהגהות פור"י, תמהני, דהא בקידושין [יא.]. איתא בתוס' [ד"ה עד, בתירוץ הר"ר משה מנרבונה], דגם למשנה אחרונה ס"ל לדעולא, דאי לאו שתיקנו מעיקרא דלא תיכול שמא תשקה, לא היינו גוזרין משום סימפון לחודא, דהא לא שכיחא ברוב נשים, אך אחרי שאסורה לאכול עד הגעת זמן שמא תשקה, אסרו גם בהגיע זמן עד שתכנס לחופה משום סימפון, דבדיקת חוץ לא שמה בדיקה. [א"ה, לכאוי עדיין קושית הגרע"א במקומה עומדת על מה שכתבם הר"ן בתרי טעמי למשנה אחרונה].

ובשלמי נדרים כ', התמיהא אינה מתקיימת להמעין בחידושי הרשב"א בקידושין [יא.], וז"ל שם, א"נ י"ל דהתם מעיקרא הוי ס"ל לתלמודא דמשנה ראשונה ואחרונה בחששות מיוחדות פליגי, [דראשונה משום מזיגת כוס, ואחרונה משום סימפון], אבל בתר דפריקי התם דלרבי יהודה כולוהו משום חדא חששא הוא דפליגי, אלא דבהא פליגי משנה ראשונה וב"ד של אחריהם, בחששא גופא אי מסתלקת בהגעת זמן או דוקא בכניסה לחופה, לעולא נמי כולוהו משום חדא חששא הוא דפליגי דהיינו משום מזיגה, אלא דפליגי אי חששא זו מסתלקת בהגעת זמן או בכניסה לרשות הבעל, עכ"ל הטהור. והר"ן בשיטת הרשב"א אזיל ע"פ הרוב להרגיל בו.

עג: בר"ן ד"ה והא דאמר. לאו למימרא דרבנן לית להו דרב פנחס וכו'.

וז"ל הרשב"א, תמיהא לי, דהא קי"ל בהפרת נדרים כרבנן וכו', ואילו הא דרב פנחס הלכתא היא, דרבא שהוא אמורא והוא בתרא אמרה, ולא אשכחן אמורא דפליגי עליה, ובכוליה תלמודא משמע דהכין הלכתא, וכדמשמע נמי בפ' יוצא דופן וכו', וכיון שכן, הואיל והא דר"א בההיא שייכא, הול"ל דהלכתא כר"א. וי"ל דכולוהו ודאי אית להו הא דרב פנחס, אלא הא דרב פנחס לאו בכל ניזונית איתמרא, דהא ודאי יתומה שסמכה אצל בעה"ב ואפי' ניזונית משלו, וא"נ בוגרת הניזונית על ידי אב ומשלו, אין האב ולא בעה"ב מפירין נדריה ואפי' לר"א, ואפי' בשעמד בדין וברח ונתחייב במזונותיה, אלא כשעשה מאמר, כדאיתא בסמוך [עד.].

אלא דר"א סבר, דכיון שהיא קנויה לו או באירוסין או במאמר והגיע זמנה, אף היא נותנת דעתה ותולה בו נדרה, והיינו נמי טעמא דקרא דאמר דארוסה אביה ובעלה מפירין נדריה, מפני שנותנת דעתה על שניהם, ובשלא נתארסה אינה נותנת דעתה אלא על האב, ורבנן סברי דלעולם אינה נותנת דעתה אלא על בעל ממש שהיא כנוסה לו, בין שהיא נשואה של תורה, או אפי' של דבריהם, כיתומה קטנה שנשא לגדול דנישואיה אינן אלא מדבריהם ואפ"ה תולה בו נדרה, וכדנתיא קטנה שנדרה בעלה מיפר לה, ואפי' למ"ד מופלא סמוך לאיש דאורייתא, ואוקי לה התם בפ' יוצא דופן כטעמא דרב פנחס. [וע"ע בדברי הקובה"ע לקמן בסמוך].

ובסוף דבריו מייתי הרשב"א ירושלמי [ה"ד], מיסבור סבר ר"א במזונות הדבר תלוי, קידש אשה ע"מ לזון, הבעל מיפר לה, נשא אשה ע"מ שלא לזון, האב מיפר לה, דברי חכמים, ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן, לעולם אין הבעל מיפר עד שתכנס לרשותו. ועיין קרן אורה שהקשה אסיפא דירושלמי, דאטו נשא ע"מ שלא לזון גרע מארוסה דהאב נתן לה מזונות, ואפ"ה אין האב לבדו מיפר, וכ"ש אחר נישואין, וצ"ל דדוקא היכא דנשא ע"מ שיזון האב, דנתחייב האב במזונותיה, הוא דיכול להפר, אבל בארוסה דעלמא דאין האב מחויב במזונותיה, אע"פ שנותן לה מזונות, אין יכול להפר. והדבר פשוט, דגם לשיטת הירושלמי אליבא דר"א, אין הדבר תלוי במזונות אלא באב ובעל, אבל לא באחר שהתחייב לה מזונות. [ולכאוי עדיין צ"ע, דבנשא ע"מ שיזון האב ליהוי כנתחייב לאחר, דכיון שנישאת אין

לאביה רשות בה. ולפון"ר תליא בפלוגתא דהר"ן והרא"ש בריש פירקין [סז. סז:].
דהא להרא"ש איצטריך למידרש מקרא שלא יפר האב לבתו נשואה בשותפות].

עג: ברש"י ד"ה ואפילו. הואיל וכבר חייב הבעל במזונותיה, מאכילה יבם בתרומה וכו', וה"נ אמר ר"א וכו'.

כ' הקרן אורה, פירש"י דדייק מיהא דאוכלת בפני היבם אם כבר אכלה בחיי הבעל, וכשיטת ר"ת ז"ל, ונראה דפירש כן, דלא תיקשי היכי מדמי אכילת תרומה דארוסה אכלה מדאורייתא, להפרת נדרים, וכמו שהקשו הראשונים ז"ל, [הר"ן בד"ה ב"ד, והרשב"א בד"ה ה"ג], להכי פירש דדייק מהא דיבם מאכילה, ומשמע ליה דיבם אינו מאכיל מדאורייתא, ורבנן הוא דתקינן שיאכילה. ודחי הש"ס דעד כאן לא מאכילה התם אלא בתרומה דרבנן בזמן הזה או בעציץ שאינו נקוב. [וכדפירש"י בשנויא דאביי, ודלא כשא"ר שפירשו משום דיעיק איסור ארוסה [אפי' בתרומה דאורייתא], אינו אלא מדרבנן].

עג: ברא"ש ד"ה דאמרינן כל הנודרת. וכאילו פירשה אם לא ירצה לא יהא נדר.

כ' בקרן אורה, לפ"ז היה מן הדין שיבטל הנדר מעיקרו כיון שתלתה בדעתו ורצונו, והא אנו קיי"ל דבעל מיגז גיזי [נזיר כב.], וצ"ל דלא תלתה בדעתו אלא מעת שיפר לה, אבל קודם הפרה הנדר חל, תדע, דהא הוא עצמו יכול לקיים לה על שעה ולהפר לה אח"כ [לעיל ע. עיי"ש]. [ולפ"ז לכאוי לא שייכא סברת הגרע"א שם דאין יכול להפר אלאחר זמן משום דכלתה דיבורו, דלהנ"ל כשרוצה שיבטל הנדר מזמן פלוני ואילך, כך היה רצונה ודעתה מתחילה שלא לאסור אלא עד אותו זמן. ויל"ע]. ולפ"ז להנך דסבירא להו דה"ה היכא דנדר על דעת חבירו דיכול לבטל, [הובאו בר"ן ד"ה ואיכא דילפינן, היינו מכאן ואילך.

עד. אי יש זיקה, אין ברירה.

הר"ן פי' דאפי' שניהם אינן יכולים להפר, דרחמנא אמר אישה יקימנו ואישה יפרנו, דבעינן שיהא ידוע בשעת הפרה. [ולא שיפרו, ויתגלה בשעת נישואין איזה מהן הבעל. ל' הרמב"ן ביבמות [כט:], הו"ד בשלמי נדרים כאן]. [אלא דבמש"כ הר"ן שכ"כ רש"י שם, העיר השלמי נדרים דרש"י כ' כן אי אמרינן דבתרי אחי אין זיקה, דבזה הוא דאפי' שניהם כאחד אינם מפירין משום דקלישא זיקתן, אבל למאי דקיימינן השתא דיש זיקה אלא שאין ברירה, י"ל דאם יפרו שניהם מועיל]. ותוס' [בד"ה מיהו ובד"ה אלא] פירשו, דה"נ טעמא משום דבשני יבמין אין זיקה, וגם לטעם זה פשוט שאפי' הפרו שניהם אינו מופר, וכנ"ל.

אבל בנימוק"י כ' דאינו מופר **אא"כ הפרו שניהם**. וז"ל השיטמ"ק בשם הרא"ם, אין ברירה כשהן שני יבמין לאיזה מהן זקוקה וכו', ואפי' למ"ד יש ברירה לא אמר אלא במקום שנתברר הדבר לבסוף שכך הוה, כמו שאם [אמרו אם] בא חכם למזרח עירובי למזרח, למערב עירובי למערב, דאמרינן למחר שיתברר הדבר חזינן כאילו נתברר הדבר מתחילה והוה עירוב, וכדתנן [שני לוגין] שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה, לבסוף כשיתרום חזינן כאילו הוברר הדבר מתחילה שזו היתה תרומה, וכי אכל שפיר אכל, אבל הכא יפר תנן איזה שירצה, ושמא אותו שיפר לא ישאנה, וכי היפר לאו שפיר היפר, עכ"ל. וכ' בשלמי נדרים דלפ"ז אם הפרו שניהם מופר.

עד. מי איכא מידי דכי אתי אחוהי אסר עליה בביאה או בגיטא וכו'.

כ' הרש"ש, לא ידעתי אמאי שביק חליצה. [א"ה, לכאוי יש לדון, דלמאי דאית לן השתא דלב"ש מאמר קונה קנין גמור, [והיינו מן התורה, כמש"כ תוס' בד"ה כגון, והרא"ש בד"ה כבש], ומצי פטר לה בגיטא ולא בעיא חליצה [כמש"כ הר"ן עד: בד"ה מאמר], אולי אין עוד מקום לחליצה כלל, אפי' לפסול, רק בביאה, דלכאוי עדיין היא מכלל המצוה גם לב"ש כפשטיה דקרא, או בגט דשייך בין ביבמה ובין באשה דעלמא. וצ"ת].

עד: או נישואין עושה.

ופי' הר"ן, דאם בא עליה בלא חופה קני לה ליורשה וליטמא לה. ומשמע דע"י מאמר עצמו ודאי דלא הויה נשואה ליורשה וליטמא לה, וכן מבואר בתוס' ביבמות [כט: בד"ה אלא]. וכ' המהרש"ל שם, דהא דמייתי התם ממתני' דהכא לפשוט האבעיא דרבה [כדבעי למיפשט נמי בסוגיין], לא איירי בביאה, דא"כ מאי מקשה ולר' אלעזר דאמר מאמר אינו קונה קנין גמור וכו', הא ודאי מהני הביאה דליפר לה, אלא על כרחך בלא ביאה איירי, ולענין נדרים אלימא מאמר מארוסה דעלמא. והמהרש"א שם הקשה ע"ז, דא"כ היכי מייתי מינה לשאר דברים דנישואין עושה ליורשה וליטמא לה. וכ' בקרני ראם, [והוא מבואר בדברי המהרש"ל עצמו בקיצור], דהא רבה מפרש התם דמספקא ליה משום דכל העושה מאמר ביבמתו פרוחה ממנו זיקת יבמין וחלה עליה זיקת אירוסין, וע"ז מייתי ראייה מדתנן במתני' דמיפר נדריה, דאי נימא דפרחה מינה זיקת יבמין, תו ע"י מאמר לא עדיף מארוסה דעלמא, אלא על כרחך דלא פרוחה זיקת יבמין, ומאמר עלי זיקה רמיא, וא"כ ממילא תו מהניא ביאה.

עד: א"ל כלום חלקנו על יבם אחד ועל שני יבמין.

עיין בחת"ס לעיל במתני' שביאר, דכיון דבשאר דברים לא מצינו שום חילוק בין יבם אחד לשני יבמין, ש"מ שהקנינים [של יבם אחד ושל אחד מתוך שנים] שוין הם, וכיון שכשיש שני יבמין על כרחך שאין הקנין גמור, שהרי יכול אידך לפוסלה עליו, ה"ה נמי כשיש יבם אחד אין קנינו גמור.

עד: בר"ן ד"ה או נישואין. אי הוה פריך ליה וכו' דהוה מוקי ליה בשעמד בדין.

כ' הקרן אורה, היה נראה דהכא לרבה לא מצי הש"ס לאוקמי בשעמד בדין ומשום מזונות, דהא רבה קאמר לעיל [עג:]: דר"א ומשנה ראשונה אמרו דבר אחד, דהיכא דאוכלת בתרומה יכול להפר נדריה, וא"כ הכא ביבמה דאינה אוכלת בתרומה, גם לר"א אינו מיפר נדריה. אלא דז"א, כיון דמאמר אירוסין עושה לר"א, א"כ ה"ה דאוכלת בתרומה לאחר שנתחייב במזונותיה, וכארוסה דעלמא.

עד. כגון שעמד בדין.

ופירש"י ותוס', ההוא שעשה בה מאמר. והרא"ש פי' דמוקי לה השתא אפי' בלא מאמר, וכגון שהלך אחד מן היבמין למדינת הים, והעמידה את האחר בדין וברת. וכ' ע"ז הרש"ש, לענ"ד יש לפרש שהעמידה לגדול האחין בדין, וכדתנן בפ"ד דיבמות [מ.], לא רצו [כל האחין לייבם], חוזרין אצל גדול [ואומרים לו, עליך מצוה, או חלוץ או יבם]. [והרא"ש שלא פירש כן, אולי ס"ל דמשברח זה נתחייב חבירו, כמו היכא דהלך למדינת הים מתחילה, שאין ממתניין לגדול כדתנן התם].